

MOŽNOSTI PODPORY UKRAJINY A KRAJANŮM NA UKRAJINĚ ZE STRANY ČESKÉ REPUBLIKY JAKO ČLENA EU

MONIKA FOREJTOVÁ

Abstract: Ways of Providing Support to Compatriots in Ukraine by the Czech Republic as a Member State of the EU

Political and economic support for Ukraine and its citizens from the European Union and especially from the Czech Republic and a number of its non-governmental organisations is a precondition of a good neighbour policy, solidarity and European concepts of peace and stability on the European continent. Support for Ukrainian citizens is also using those citizens of Ukraine who have their ethnic roots in the Czech Republic and who have lived mainly in western Ukraine, e.g. in Melitopol, Zaporozie, Lvov or Uzhgorod. According to estimates of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, there are nearly 6,000 Czech nationals currently living in Ukraine, who associate in a number of expatriate associations. These associations are covered by the Czech National Council of Ukraine (ČNRU). Czech associations and business corporations make efforts to co-operate not only with expatriate associations, but also with other parts of Ukrainian public life in order to optimise the support of its stabilisation, including through grants from the EU funds to Ukraine. The Czech Republic also supports Ukrainian citizens through scholarships to students and through organising stays for Ukrainian children with compatriot backgrounds. Some universities, such as the Faculty of Law in Olomouc, have provided scholarships to several Ukrainian students.

Key words: European Neighbourhood Policy, Ukraine, protection of minorities, compatriots, Eastern Partnership, Organisation for Economic Co-operation and Development in Europe, Council of Europe

Klíčová slova: Evropská politika sousedství, Ukrajina, ochrana menšiny, krajané, Východní partnerství, Organizace bezpečnosti a spolupráce v Evropě, Rada Evropy

ÚVOD

Poznání znamená uznání.

(Jan Pavel II.)

Skrytá invaze vojenských a polovojenských složek do sousední země pod rouškou tvrzení o ochraně svých národnostních menšin, či podpora vnitřní destrukce a politické destabilizace souseda se stejným odůvodněním, není v historii Evropy nic nového. Zneužívání konceptu ochrany příslušníků svého majoritního národa, kteří žijí

na území sousedního státu, je mnohokrát osvědčeným způsobem, jak uplatňovat mocensko politické ambice v blízkém zahraničí.

Tvrzení ruské vojenské doktríny z roku 2009 o tom, že ruským zájmem je ochrana ruských menšin mimo hranice federace, mohlo již v této době Evropské unii napovědět,¹ že její myšlenka na strategické partnerství s Ruskem je z její strany přečeňovaná, a co do zájmů Ruska, nepochopená strategie. K celé složitosti geopolitické situace v regionu Rusko – Ukrajina přispívá i fakt vnitřní rozpolcenosti Ukrajiny, odlišná orientace občanů, kdy část z nich reprezentuje eurounijní orientaci, a další část se domnívá, že sdružení v Eurasijské unii² s Ruskem je ekonomicky i mocensky důležitější směr. Oproti tvrzení Ruska o ochraně svých občanů na území Ukrajiny, Litvy, Lotyšska či Moldávie však nestojí stejně silný hlas ostatních zemí, že by měly v úmyslu hájit zájmy svých občanů či krajanů, žijících na území dotčených vnitřním konfliktem, který v případě Ukrajiny, v sobě nese potenciál skutečného válečného konfliktu.

Pokud má být anexe sousedního území, jak údajně ochránit své občany žijící v sousední zemi, efektivní cestou bez adekvátní odezvy mezinárodního společenství, lze očekávat, že naroste tendence tuto „úspěšnou“ cestu opakovat i v budoucnu. Proti této koncepci, která zcela pomíjí závazky z mezinárodního práva, však stojí EU (byť nikoli jednotná) a její jednotlivé členské státy, v jejichž zájmu je podpora demokracie na Ukrajině a její budoucí hlubší zapojení do EU.

EVROPSKÁ UNIE A UKRAJINA

*Evropská unie rozhodně neodhadla ruskou reakci.
Když hrajete fotbal, existují pravidla hry, ale ukázalo se,
že oponent hraje ragby v kombinaci s wrestlingem.
(Linas Linkevičius, Litevský ministr zahraničí)*

Evropská unie již od roku 2003 podporuje v rámci tzv. **Evropské politiky sousedství** (European Neighbourhood Policy, ENP)³ vytvoření pásu zemí bezprostředně sousedících s EU, ve kterých by dle hlubokého přesvědčení EU, měla být nastolena politika stability a prosperity. Počátek Evropské politiky sousedství se vztahuje k Prohlášení Evropské komise o „Širší Evropě“ a zveřejnění Strategie ENP v březnu 2003. Tato politika nahradila dosavadní plány přeshraniční spolupráce a stanovila nové hlavní cíle a zásady, geografický dosah nové politiky i návrh finančního nástroje (Nástroj evropského sousedství a partnerství), který je aplikován od roku 2007. Tak zvaná Evropská bezpečnostní strategie ze září 2003, však prozatím selhala, jak je patrné z dosavadního vývoje na Ukrajině.

¹ <http://www.nytimes.com> – „Ukraine Upheaval Highlights E.U.’s Past Miscalculations and Future Dangers“.

² V květnu 2014 založili prezidenti Ruska, Kazachstánu a Běloruska v kazašské metropoli Astaně a podepsali smlouvu o vzniku Euroasijské hospodářské unie (EAHU). Dle jejich představ má jednotný euroasijský trh čítat 170 milionů obyvatel. EAHU vznikla 1. ledna 2015 a má být po Evropské unii, Spojených státech a Číně dalším centrem světové ekonomiky.

³ http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm.

Unie má v podstatě dvě strategie s ohledem na své sousedy: (a) nabídku budoucího členství v EU, jedná se o tzv. dynamický proces přidružení se statusem kandidátské země, nebo (b) pokouší se stabilizovat zemi nebo jeho širší region s tím, že nabízí spolupráci, avšak bez užší integrace do EU a bez vyhlídky na členství v EU. Evropská politika sousedství⁴ odráží druhý přístup, který však nemusí znamenat, že by některá ze zúčastněných zemí nemohla mít zájem na plném členství. Příkladem může být právě Ukrajina, jejíž političtí lídři již v roce 2004 prohlásili svůj zájem na vstupu do EU, což tehdejší představitelé Unie vnímali s překvapením a velice zdrženlivě.⁵ Evropská politika sousedství je ve sdílené pravomoci EU a členských zemí.⁶

Evropská politika sousedství byla reakcí na největší rozšíření Unie v roce 2004 a stala se tak jednou z priorit EU. Součástí strategie ENP byl cíl, aby došlo ke sdílení výhod rozšíření EU z roku 2004 se zeměmi sousedství, a to prostřednictvím posilování stability a bezpečnosti v dotčeném území. EU chce dlouhodobě posílit politické i ekonomické vazby se zeměmi, s nimiž přímo nebo blízce sousedí, ale u nichž se spíše nepředpokládá, že by do EU někdy vstoupily. V této souvislosti je situace Ukrajiny složitější, neboť někteří se domnívají, že příslib budoucího členství Ukrajiny v EU, a to i za situace, kdy by samotné přístupové vyjednávání mohlo trvat třeba i deset let, by bylo dostatečnou motivací pro novou politickou reprezentaci v zemi, stejně jako pro její evropsky orientované občany. Ti by tak za účelem vnitřní stabilizace země včetně zakotvení vlády práva, ochrany lidských práv a příslušníku menšin ochotněji vyvinuli nezbytnou energii.⁷

EU postavila své cíle na hodnotě partnerství, které by mělo být založeno na sdílených hodnotách, jako jsou demokracie, respekt k lidským právům, právní stát, tržní ekonomika, udržitelný rozvoj. Z této koncepce je patrná výrazně europocentrická představa EU o mezinárodních vztazích založených na partnerství, stabilitě a prosperitě.⁸ Míra spolupráce ze strany EU je založena na tom, nakolik budou partnerské země tyto hodnoty opravdu sdílet a jak budou postupovat při implementaci plánů a úkolů. Tato Evropská politika sousedství se týká zemí, které s EU uzavřely Dohody o partnerství a spolupráci (Partnership and Cooperation Agreement – PCA),⁹ což se týká především zemí bývalého Sovětského svazu. Dále se týká zemí, které s EU uzavřely Asociační dohody (Association Agreement – AA) v rámci tzv. Středomořského partnerství (Euro-

4 SVOBODA, P.: *Právo vnějších vztahů EU*. Praha, 2010, s. 191.

5 ŠÍŠKOVÁ, N. (ed.): *From Eastern Partnership to the Association A Legal and Political Analysis*. Cambridge, 2014. s. 7.

6 Čl. 4 odst. 4 SEU.

7 Podporovatelem vstupu Ukrajiny do EU je např. bývalý Komisař EU pro rozšíření a politiku sousedství Štefan Fühle (viz jeho proslov – Speech 12/603 ze září 2012, „*Ukraine and the World: Addressing Tomorrow's Challenges Together*“).

8 Politický analytik Jakub Vlasák, publikující v rámci EPP Group in the European Parliament hovoří však spíše o nepochopení odlišných záměrů, které má na jedné straně EU a její členské státy (přestože i mezi nimi nepanuje shoda v oblasti priorit evropské politiky sousedství), a Ruskem na straně druhé. Konstatuje, že EU mám zájem na sousedních stabilních a demokratických zemích, které budou napojeny na volný trh EU, a je přesvědčen, že Rusko dosavadního prezidenta Putina má zájem na pásmu zemí se zmrazenými konflikty, na jejich závislosti at' už zdrojové nebo celkově politicko-ekonomické, na nestabilních vládách a autoritářských režimech. Toto považuje za přímý konflikt ve vitálních zájmech EU a Ruska a označuje to i jako jeden z důvodů současné politické krize na Ukrajině; více na <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/10/Reakce-EU-na-krizi-na-Ukrajině.pdf>.

9 http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/reactions_with_third_countries/eastern_europe_and_central_asia/r17002_en.htm.

-Mediterranean partnership). V první vlně byly k účasti na ENP přizvány země jako Alžírsko, Bělorusko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Moldova, Sýrie, Tunisko a Ukrajina. Během roku 2004 byly přizvány i státy jižního Kavkazu: Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie. Svým rozsahem se jedná o velice ambiciózní plán, který však čelí mnohé kritice spočívající především v tom, že sdružuje země s rozdílnými zájmy, s rozdílnými prioritami a preferencemi (např. Ázerbájdžán nevnímá EU jako svého významného obchodního partnera a je orientován více na východ, naopak pro Moldovu je evropská orientace stěžejní zahraničně politickou prioritou).

Pracovní součástí této strategie jsou zprávy Evropské komise k ekonomické a politické situaci v zemi, která je předkládána Radě ministrů, která pak rozhoduje o vypracování tzv. Akčních plánů pro danou zemi. Tyto akční plány zahrnují pro všechny země stejné kapitoly: (a) politický dialog a reformy, (b) ekonomická a sociální spolupráce a rozvoj, (c) otázky obchodu a tržní reformy, (d) spolupráce v oblasti spravedlnosti, bezpečnosti a svobody, (e) sektorální otázky a lidské zdroje. Tyto akční plány jsou formulovány na období 3–5 let. V roce 2004 Komise vydala prvních sedm zpráv o Izraeli, Jordánsku, Moldávii, Maroku, Palestinské samosprávě, Tunisku¹⁰ a Ukrajině.¹¹ Na jejich základě byly vypracovány Akční plány, které jsou od roku 2005 prováděny. Dalších pět zpráv, týkajících se Arménie, Ázerbájdžánu, Gruzie, Egypta a Libanonu, bylo zveřejněno ve stejném roce.¹²

Finanční podmínky projektu se zeměmi Společenství nezávislých zemí byly do roku 2006 zajišťovány programem TACIS¹³ a následně byly nahrazeny novým finančním instrumentem – European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI),¹⁴ který byl vymezen pro rozpočtové období 2007–13. V současné době je ENPI nahrazeno novým finančním rámcem, který je nazván Evropský instrument sousedství – European Neighbourhood Instrument (ENI),¹⁵ který je určen pro období 2014–2020. Evropská komise rozhodnutím ze dne 18. 12. 2014 schválila financování projektů v rámci projektu **Neighbourhood investment facility**¹⁶ na základě schváleného regionálního ročního akčního programu z roku 2014, pro Ukrajinu konkrétně 3,15 mil. eur.

¹⁰ Council and Commission Decisions 99/602/EC, 99/614/EC, 99/515/EC, 99/490/EC, 99/491/EC, 98/401/EC, 97/800/EC, 98/149/EC, 99/593/EC, 2009/989/EC on the conclusion of the Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Armenia, the Republic of Azerbaijan, Georgia, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Republic of Moldova, the Russian Federation, Ukraine, and the Republic of Uzbekistan, Tajikistan of the other part, respectively.

¹¹ Rozhodnutí Rady a Komise ze dne 26. ledna 1998 (98/149/ES, ESUO, Euratom) o uzavření Dohody o partnerství a spolupráci mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Ukrajinou.

¹² http://eeas.europa.eu/ukraine/index_en.htm.

¹³ TACIS – Technical assistance programme stimulating partnerships between the EU and the Community of Independent States, http://www.welcomeurope.com/european-funds/tacis-270+170.html#tab=onglet_details.

¹⁴ European Neighbourhood and Partnership Instrument with Ukraine, NATIONAL INDICATIVE PROGRAMME 2011–2013. http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/country/2011_enpi_nip_ukraine_en.pdf.

¹⁵ <http://www.enpi-info.eu/ENI>.

¹⁶ NIF je investiční mechanismus, zřízen v rámci finančního nástroje ENI (European Neighbourhood Instrument). Jeho hlavním cílem je podpora infrastrukturálních investic a podpora zapojení soukromého sektoru do hospodářského a sociálního rozvoje v partnerských zemích v rámci tzv. sousedské politiky EU. Smyslem tohoto mechanismu je sjednotit zdroje a propojit nenávratné finanční příspěvky (granty) z rozpočtu EU, dobrovolné příspěvky členských států EU a příspěvky dalších dárců s půjčkami multilaterálních a bi-

Do celého procesu vyjednávání vstupoval např. Evropský parlament a další mezinárodní organizace, které realizovaly tzv. pozorovatelské mise. V roce 2012 Evropský parlament vyslal pozorovatelskou misi na Ukrajinu, kterou tvořili bývalí politici EU a Polska.¹⁷ V rámci vyjednávání se scházeli poslanci Evropského parlamentu a ukrajinského parlamentu (Verchovna rada) na půdě Výboru pro parlamentní spolupráci EU – Ukrajina za účelem výměny názorů. Evropský parlament byl dokonce přizván ke kontrole průběhu veškerých vnitrostátních voleb na Ukrajině.¹⁸ V roce 2012 byly součástí mezinárodní volební pozorovatelské mise pozorovatelská delegace Parlamentu, Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Parlamentního shromáždění Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Parlamentního shromáždění Rady Evropy a Parlamentního shromáždění NATO.

Bohužel, následně se však slibně nastavená spolupráce partnerství nejen s uvedenými zeměmi, ale i myšlenka partnerství s Ruskem zásadně změnila tím, že v listopadu 2013 na summitu Východního partnerství ve Vilniusu Ukrajina změnila svou původní orientaci na Evropu směrem na Rusko.¹⁹ Ze strany bývalého prezidenta Janukoviče došlo k odmítnutí podepsat asociační dohodu s Evropskou unií (EU). Doba následná zůstává ve znamení domácích nepokojů, ruské agrese a vtažení EU do pravděpodobně vleklého geopolitického konfliktu. Ukrajinské nepodepsání asociační dohody bylo pro evropskou veřejnost i politické představitele překvapením, přestože unijní zpravodajské analytické centrum ITCEN předpovědělo tento vývoj situace ve své tajné zprávě týdně před rozhodnutím.²⁰

Navzdory problematické situaci na Ukrajině došlo k podpisu tzv. Asociační dohody mezi EU a Ukrajinou²¹ a to poté, co se funkce ujala nová ukrajinská vláda a EU přislíbila finanční balíček pomoci ve výši 11 miliard EUR s cílem stabilizovat hospodářskou a finanční situaci země. Dne 21. března 2013 podepsali ukrajinský premiér Arsenij Jaceňuk, předseda Evropské komise José Manuel Barroso, předseda Evropské rady Herman Van Rompuy a lídři osmadvacitky včetně českého premiéra Bohuslava Sobotky část asociační dohody s Ukrajinou, která se týká politického dialogu, podpory při reformách

laterálních evropských finančních rozvojových institucí. Výsledkem je dosažení finanční páky (leverage) prostřednictvím dalších investic.

¹⁷ Bývalý předseda Parlamentu Pat Cox a bývalý polský prezident Aleksander Kwasniewski.

¹⁸ Evropský parlament byl přizván i ke sledování prezidentských voleb v květnu 2014.

¹⁹ Vztahy mezi EU a Ukrajinou byly založeny na Dohodě o partnerství a spolupráci (PCA), která vstoupila v platnost v roce 1998. Na pařížském summitu v roce 2008 se vedoucí představitelé EU a Ukrajiny shodli, že dohoda o přidružení by měla být nástupnickou dohodou k Dohodě o partnerství a spolupráci. Dohoda o přidružení EU–Ukrajina je první z nové generace dohod o přidružení se zeměmi Východního partnerství. Jednání o této komplexní, ambiciózní a inovativní dohodě mezi EU a Ukrajinou byla zahájena v březnu 2007. V únoru 2008, po potvrzení Ukrajiny členství ve WTO, EU a Ukrajina zahájili jednání o obchodu jako základního prvku dohody o přidružení. Na 15. summitu Ukrajina-EU ze dne 19. prosince 2011, vedoucí představitelé EU a prezident Janukovyč poznamenal, že bylo dosaženo společné porozumění k textu dohody o přidružení, který obsahuje ustanovení o zřízení DCFTA jako nedílná součást. V listopadu 2013 však došlo k odmítnutí jejího podpisu.

²⁰ <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/10/Reakce-EU-na-krizi-na-Ukrajine.pdf>.

²¹ ŠÍŠKOVÁ, N. (ed.): *From Eastern Partnership to the Association A Legal and Political Analysis*. Cambridge, 2014.

nebo například spolupráce v obranné a bezpečnostní politice. Ekonomické kapitoly byly podepsány až v červnu 2013, po té co EU diskutovala tyto otázky s Ruskem.²² Asociační dohoda je velice rozsáhlým dokumentem,²³ který byl schválen Evropským parlamentem²⁴ a ukrajinskou Verchovnou radou v září 2014. Následně čeká asociační dohodu ratifikační proces mezi osmadvacítkou členských zemí. Účinnost zásadní ekonomické části, která počítá s postupným odstraněním obchodních bariér a harmonizací předpisů ve vybraných sektorech však byla odložena až do roku 2016.

Co se týče ochrany menšin na Ukrajině,²⁵ která je nezbytnou součástí vyjednávacího procesu hlubší integrace s EU, tak část druhá asociační dohody upravuje politický dialog a spolupráci v oblasti zahraniční a bezpečnostní spolupráce. Tato část obsahuje i ustanovení o posílení a dodržování demokratických zásad, právního státu a řádné správy věcí veřejných, ochrany lidských práv a základních svobod včetně práv příslušníků menšin, nediskriminace osob patřících k menšinám, včetně povinnosti respektovat jejich odlišnost a tím přispět ke konsolidaci domácí nezbytné reformy.

UKRAJINA A ČESKÁ REPUBLIKA

Obtíže politiky sousedního partnerství jak byly uvedeny shora, jakož i rozšíření EU v roce 2004 dále na východ, byly důvodem pro další intenzivní podnět, který dostal svoji podobu na zasedání Evropské rady v červnu 2008. Rada vyzvala Komisi EU, aby připravila návrh tzv. **Východního partnerství** jako diferencovaného přístupu v rámci celé politiky evropského sousedství.

S ohledem na historické vztahy mezi ČR a Ukrajinou, kdy Ukrajina jako jedna z prvních zemí ve světě navázala diplomatické vztahy s Českou republikou, a to hned 1. ledna 1993, což byl první den existence České republiky jako samostatného státu, stála Česká republika u zrodu celého projektu Východního partnerství. V Praze se v roce 2009 konal inaugurační summit a české předsednictví spolupracovalo s Polskem a Švédskem na vzniku platformy od jejího počátku. Projekt Východního partnerství byl samozřejmě dotčen neúspěšným podpisem asociační dohody s Ukrajinou na konci listopadu 2013. Přesto zaznamenal některé pozitivní výsledky např. spočívající v tom, že došlo k posílení vztahů mezi Evropou a Moldavskem a Gruzii, kde se podařilo posílit ekonomickou výměnu. Dále došlo např. ke zrušení vízové povinnosti pro Moldavany, kteří cestují do Schengenu s biometrickým pasem. Česká republika však bohužel v dané

²² <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/ukrajinsky-premier-dnes-podepsal-s-lidry-eu-cast-asociacni-dohody-011666#sthash.YLhuueIK.dpuf>.

²³ Dohoda o přidružení EU-Ukrajina má přes 1200 stran a skládá se z Preambule (filozofie přistoupení), sedmi kapitol (obecné zásady; politická spolupráce a zahraniční a bezpečnostní politika; spravedlnost, svoboda a bezpečnost; obchodní záležitosti (DCFTA); ekonomická a finanční spolupráce; spolupráce v boji proti podvodům, stejně jako institucionální, obecná a závěrečná ustanovení), 43 příloh (právní předpisy EU, která budou převzata Ukrajinou do určitého data) a 3 protokoly.

²⁴ Evropský parlament přijal v této souvislosti několik usnesení týkajících se ruské invaze na Krym a politické krize na Ukrajině.

²⁵ http://eeas.europa.eu/top_stories/2012/140912_ukraine_en.htm.

oblasti poněkud klopýtá za Švédskem a Polskem, kdy tyto dvě země jsou nadále spojovány s projektem Východního partnerství téměř výlučně.²⁶

Do politiky Východního partnerství EU tak bylo zapojeno šest post-sovětských států, včetně tří přímých sousedů EU – Ukrajiny, Moldavska a Běloruska – a tří zemí jižního Kavkazu – Gruzie, Arménie a Ázerbájdžánu. Partnerství, které bylo zahájeno v roce 2009, má podporovat politické, společenské a hospodářské reformní snahy v těchto zemích s cílem zvýšit demokratizaci a řádnou správu, energetickou bezpečnost, ochranu životního prostředí a hospodářský a společenský rozvoj. I tento projekt byl prostředkem k tomu, aby země, které mají vztahy s EU, mohly vyjednat dohodu o přidružení, jejíž součástí často bývá prohloubená a komplexní zóna volného obchodu.

V dubnu 2014 se v Praze konal další summit Východního partnerství, který však měl zásadní vadu spočívající v tom, že se jej neúčastnili žádní vysocí představitelé EU. Summit měl spíše podobu hodnotící konference k pětiletému výročí založení iniciativy. Vzhledem k absenci politického vedení EU na schůzce bylo patrné, že ČR nebude moci významněji přispět k posílení své zahraničně politické aktivity v rámci tohoto projektu. Přitom Východní partnerství je pro českou diplomacii dlouhodobou prioritou s významným potenciálem pro diplomatické a geopolitické zájmy ČR.

Z ekonomického pohledu patřila Ukrajina k významným obchodním partnerům České republiky.²⁷ Přes řadu problémů současné ukrajinské ekonomiky, není **potenciál trhu z hlediska uplatnění českých výrobků a služeb zdaleka vyčerpán**.²⁸ Součástí procesu posilování spolupráce mezi ČR a Ukrajinou mohou být samozřejmě i aktivity EU např. v oblasti vízové liberalizace. Mezi účinné nástroje tzv. soft-power EU patří obecně větší mobilita osob, v tomto případě mobilita pro Ukrajince. EU a ČR jsou pro ukrajinské občany nejžádanější destinací pro práci i studium.²⁹ Liberalizace vízové povinnosti započala s rokem 2008, ale skutečný start bezvízového režimu pro ukrajinské občany (za předpokladu, že nedojde k válečnému konfliktu), se odhaduje spíše až na jaro 2015. Ukrajinci jsou v současnosti po Rusech druhými největšími příjemci víz do Schengenu. V roce 2012 bylo vydáno přes 1,3 milionu víz, ačkoliv veřejné mínění se nejen v západních členských státech většinou staví proti větší mobilitě občanů východní Evropy.³⁰

Pokud jde o humanitární pomoc české vlády Ukrajině, tato poskytuje pomoc v podobě humanitárních konvojů, nebo podporuje ozdravné pobyty pro ukrajinské děti s krajanskou vazbou v doprovodu dospělých osob v ubytovacím zařízení Ministerstva vnitra Solenice na Příbramsku.³¹

²⁶ Význam ČR při zapojení do Východního partnerství zmiňuje např. LUSTIGOVÁ, P.: The place and status of the Eastern Partnership Policy in the European external relations law. In ŠÍŠKOVÁ, N. (ed.): *From Eastern Partnership to the Association A Legal and Political Analysis*. Cambridge, 2014

²⁷ Ukrajina patří mezi země, které jsou pro podnikání českých firem perspektivní. Např. Svaz průmyslu a dopravy ČR na podzim 2013 zorganizoval podnikatelskou misi, jež doprovodila prezidenta Miloše Zemana na jeho oficiální návštěvě Kyjeva.

²⁸ <http://www.czechtrade.cz/czechtrade-svet/evropa/ukrajina>.

²⁹ <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2014/10/Reakce-EU-na-krizi-na-Ukrajině.pdf>.

³⁰ Podle studie The Polish Centre for Eastern Studies však počet ukrajinských rezidentů v EU naroste maximálně o 200–300 tis. občanů.

³¹ http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_02_16_cesko_vypravilo_konvoj.

I když je sucho, je třeba sít.
(Seneca)

V lednu 2015 zorganizovalo **Velvyslanectví Ukrajiny v České republice** setkání mezi zástupci podnikatelů z Ukrajiny a českým **Svazem průmyslu a dopravy ČR**,³² který je nejen svazem zaměstnavatelů ale sdružuje dalších 28 svazů, a přibližně 120 obchodních korporací. Svaz zastupuje zaměstnavatele na vládní tripartitě ČR. Velvyslanec Ukrajiny v ČR Boris Zaujčuk uvedl, že Česká republika patří mezi hlavní obchodní partnery Ukrajiny. Konstatoval, že s ohledem na rozsah území Ukrajiny se konflikt odehrává na 7 % území státu, tudíž že zbytek je vhodný pro zahraniční investice ze strany státu, ale především ze strany soukromých podnikatelů. Konstatoval, že obrat z EU tvoří 10 mld. eur, zatímco např. obrat z USA tvoří jen 2 mld. eur. Tím mimo jiné osvětlil nezbytnou orientaci Ukrajiny na blízké sousední země a země EU.

Přestože v roce 2014 došlo v důsledku konfliktu na Ukrajině k poklesu obratu mezi Ukrajinou a ČR, nadále je obchod mezi oběma zeměmi důležitý s ohledem na typ zboží (export Ukrajiny např. ruda, černé kovy, elektrická zařízení, nafta, dřevo, tuky, oleje, plasty, optické přístroje; export ČR např. reaktory, kotle, elektrické přístroje, dopravní prostředky, plasty, farmacie, služby). Na Ukrajině působí přibližně 400 obchodních společností s českým kapitálem. Ukrajinské společnosti přecházejí na implementaci evropské korporátní kultury a využívají evropská obchodní zařízení jako je londýnská nebo varšavská burza.

Součástí pomoci Ukrajině by mělo být i zavedení evropských certifikátů a jejich uznávání, včetně uznávání českých certifikátů na Ukrajině, což by usnadnilo volný pohyb zboží mezi oběma zeměmi. Hlavním cílem takto zamýšlené spolupráce je efektivní využití finančních zdrojů z operačních programů EU, přestože globální ekonomika EU má své nevyřešené obtíže a čeští investoři jsou k situaci na Ukrajině spíše zdrženlivě optimističtí.

Na podporu Ukrajiny byl v nedávné době v ČR založen spolek s názvem **Ukrainian Business Club in Czech Republic z.s.**³³ a obecně prospěšná společnost s názvem **Evropský institut politických a ekonomických studií rozvoje Ukrajiny.**³⁴ Činnost spolku je založena na demokratických principech. Předmětem činnosti spolku, který sdružuje občany ČR i Ukrajiny jsou podpora vzájemného setkávání mezi představiteli českého průmyslu a obchodu s ukrajinskými podnikateli, vzdělávací činnost, podpora v navazování a udržování zahraničních kontaktů, publikační a vydavatelská činnost, podpora kontaktů s podobnými spolky v zahraničí, správa nadací a nadačních fondů na podporu spolupráce mezi ČR a Ukrajinou. Hlavním předmětem činnosti uvedené

³² Autorka tohoto příspěvku se osobně účastnila setkání zástupců Velvyslanectví Ukrajiny v Praze a českých podnikatelů sdružených ve Svazu průmyslu a dopravy. Proto řadu aktuálních informací uvedených v této části článku čerpá z obsahu jednání, které se uskutečnilo dne 19. 1. 2015 na Velvyslanectví Ukrajiny v Praze. Více např. <http://www.spcr.cz>.

³³ Spolek je založen dle § 214 zák. č. 89/2014 Sb., občanský zákoník.

³⁴ Obecně prospěšná společnost je založena dle § 4 zák. č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech v platném znění.

obecně prospěšné společnosti jsou osvětová činnost, výchovně vzdělávání činnost, pokračující vzdělávání pro dospělé, pořádání tematických národních a mezinárodních konferencí, publikační a vydavatelská činnost, pořádání diskusí a studia zaměřeného na otázky politického a ekonomického rozvoje Ukrajiny.

Nevládní organizace jako je Svaz průmyslu a dopravy ČR ve spolupráci s Českým červeným křížem³⁵ zorganizoval v únoru 2015 i humanitární transport z ČR na Ukrajinu. Náklad směřující na Ukrajinu byl naplněn 800 kilogramy zdravotnického materiálu v hodnotě tří milionů korun. Na jeho rozdělení potřebným adresátům v místě určení dohlíželi zástupci spolupracujícího spolku Ukrajinská tradice v ČR. Zásilka směřovala především do města Krasnyj Lyman, které leží ve válkou zasažené zóně na Donbase.

V současnosti v Česku ukrajinskou menšinu reprezentují čtyři základní organizace – občanská sdružení: **Ukrajinská iniciativa v ČR (UIČR)**, **Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny (SUPU)**, **Sdružení Ukrajinek v České republice (SU ČR)**.³⁶ Ukrajinská iniciativa v ČR je zřejmě neznámější a nejaktivnější z uvedených organizací. Je to nezisková organizace, která pracuje dle národnostně-občanského principu. Aktivitami organizace se zabývá **na podporu a rozvoj ukrajinské kultury v rámci českého a evropského společenství**. UIČR je členem Evropského a Světového kongresu Ukrajinců, spolupracuje s úřadem vlády ČR – Rada vlády pro národnostní menšiny, Magistrátem hl. m. Prahy, Velvyslanectvím Ukrajiny v ČR, s organizacemi národnostních menšin v ČR a s neziskovými organizacemi v ČR. UIČR od roku 1992 vydává časopis pro Ukrajince v ČR „**Porohy**“.³⁷

ZÁVĚR

Politická i ekonomická podpora Ukrajiny a jejím občanům ze strany Evropské unie a samostatně ze strany České republiky a řady jejích nevládních organizací je nezbytnou podmínkou dobrého sousedství, solidarity a evropské koncepce stability a míru na evropském kontinentě. Podpora občanům Ukrajiny je zároveň pomocí těm občanům Ukrajiny, kteří mají své etnické kořeny na území České republiky a kteří již dlouhodobě žijí zejména v oblasti západní Ukrajiny např. ve městech Melitopol, Záporoží, Lvov, Užhorod. Dle odhadů Ministerstva zahraničních věcí ČR žije nyní na území Ukrajiny necelých 6000 osob české národnosti, kteří se sdružují v řadě krajanských spolků. Tyto spolky jsou zastřešeny Českou národní radou Ukrajiny (ČNRU). České spolky a české obchodní společnosti tak vyvíjejí snahu spolupracovat nejen se spolky krajanskými, ale i s ostatními částmi ukrajinského veřejného života s cílem co nejefektivnější podpory její stabilizace, mimo jiné i prostřednictvím pro Ukrajinu alokovaných finančních prostředků z fondů EU. Česká republika realizuje podporu ukrajinských občanů prostřednictvím stipendií studentům či ozdravné pobyty pro ukrajinské děti s krajanským zázemím. Některé univerzity jako např. Právnická fakulta v Olomouci poskytla studijní stipendium několika ukrajinským studentům v Olomouci.

³⁵ http://www.cervenkykruz.eu/cz/cz_root.aspx.

³⁶ <http://www.ukrajinci.cz/cs/diaspora-cr/detail/acestia-ukrajinci-maji-zajem-oaveci-verejne>.

³⁷ <http://www.ukrajinci.cz>.